

פרשת שמות

שנים מקרא ואחד תרגום

[א]

מקורות וטעמים

ואלה שמות בני ישראל. (שמות פרק א פסוק א)

כתב בעל הטורים שראשי תיבות ואל"ה שמו"ת וכו' הוא ואדם אשר לומד הסדר שנים מקרא ואחד תרגום בקול נעים, ישיר יחיה שנים רבות ארוכים לעולם (ברכות ח, ב). בלבוש (אורח חיים סימן רפה סעיף א) מצינו עוד רמז, וז"ל וסימנך ואל"ה שמו"ת, ו'חייב אדם ל'קרות ה'פרשה, שנים מ'קרא ואחד ת'רגום, וזה חייבים כל בני ישראל, וכל העושה כן מאריכין לו ימיו ושנותיו.

המקור בחז"ל הוא במסכת ברכות (ח, א) והכי איתא התם, אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי אמי, לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום ואפילו (במדבר לב) עטרות ודיבן, שכל המשלים פרשיותיו עם הצבור מאריכין לו ימיו ושנותיו.

חיוב או זכות

בעיקר מה שכתוב בגמ' שע"י מצות שנים מקרא זוכה לאריכות ימים, היה מקום לחשוב שמי שאינו רוצה לחיות שלא יעבור הפרשה, משום שאין זה אלא תוספת שכר וסגולה לאריכות ימים. אבל עי' בספר חסידים (סימן שא) ששולל צד זה לגמרי, ומביא שיהודי אחד לא היה קורא שנים מקרא ואחד תרגום שמאריכין לו ימיו ושנותיו, כי אמר אני קץ בחיי למה אקרא, א"ל החכם האם לא אמרו זה רק כנגד האוהבי חיים, אלא מעתה מה שכתוב אריכות ימים בכיבוד אב ואם (שמות כ, יב), ובמשקלות (דברים כה, טו) וכי בעבור זה יפטרו עמלים ומרי נפש שקצים בחייהם.

הכנה לקריה"ת

וכבר העיר הג"ר אליעזר משה הורוויץ זצ"ל בהגותו, למה נקט הגמ' לשון שכל המשלים וכו', דמשמע שזה סיבת החיוב, ותי' על פי דברי הגמ' (ברכות נה, א) ששלשה דברים מקצרים ימיו ושנותיו של אדם, מי שנותנין לו ספר תורה לקרות ואינו קורא, כוס של ברכה לברך ואינו מברך, והמנהיג עצמו ברבנות, א"כ אם יקראו לו לתורה ולא יהיה מוכן בקריאתה ומשו"ה לא יעלה, יגרום שיקצרו ימיו, ומשו"ה תקנו שכל שבוע יכין את הקריאה. יוצא מדבריו שעיקר הטעם החיוב הוא כדי שיהיה מוכן לקריאת התורה.

כדי שיהיה בקי בתורה ה'

אבל עי' בלבוש (שם) שכתב שחייבו חז"ל על כל אדם מישראל שישלים הפרשה בכל שבוע עם הציבור שנים מקרא ואחד תרגום, כדי שיהא בקי בתורה.

כחלק מתקנת קריה"ת

ועי"ע בספר ערוך השולחן (אורח חיים סימן רפה, ב) שכתב שהוא כחלק מתקנת משה רבינו של קריאת התורה. וז"ל בוודאי בשעה שתקן משה רבינו לקרות בתורה תקן ג"כ תקנה זו, שכל אחד יקרא שנים מקרא ואחד תרגום, ומביא דברי הלבוש שכתב שהוא כדי שיהא בקי בתורה, אבל כתב שאין זה מספיק **כמובן** (אני לא יודע למה), אלא שהחיוב בתורה השמיעה והלימוד, כמו שאומרים בברכת אהבה **לשמוע ללמוד**, והנה השמיעה היא בשבת מס"ת כשרה כתובה כדת וכהלכה, ולכן ילמוד מקודם בחומש ויעלה בקודש לשמוע מס"ת. והא דצריך פעם שלישית כתב הערוה"ש משום דאיתא בסוטה (לז, ב) כללות ופרטות נאמרו בסיני ונשנו באהל מועד ונשתלשו בערבות מואב, לכן צריך ללמוד ג' פעמים אפילו בפסוק שאין בו תרגום כנגד אלו הג', אך במקום שיש תרגום בחרו בתרגום הפעם השלישי כדי שיבין מה שהוא לומד, והתרגום קרוב ללשון הקודש וניתן בסיני כדאמרין בנדרים (לז, ב) ויקראו בספר תורת אלקים מפורש, מפורש זה תרגום וניתן מסיני כמבואר שם.

היכא שאין לו תרגום

דנו האחרונים מה הדין במי שאין לו חומש עם תרגום, האם עליו לקרא החומש פעם שלישית, או שיחכה עד שיגיע אליו התרגום. המשנה ברורה (סימן רפה, ו) כתב שמי שאין בידו תרגום רק החומש לבד, יש לו יקרא שני פעמים מקרא, ואח"כ כשיזדמן לו תרגום יאמר. אבל עי' בערוך השולחן (שם ס"ק יב) שאם אין בידו כעת התרגום יאמר המקרא שני פעמים ולכשישיג התרגום יאמרנו, ואם אינו מצפה שיבא תרגום לידי צריך לקרא המקרא ג' פעמים לפי הטעמים שנתבארו, היינו לשיטתו שעיקר החיוב תרגום משום שחייב לקרות ג' פעמים, א"כ היכא שאין לו תרגום חייב לקרות הפסוקים ג' פעמים.

ביום טוב

ויתכן נ"מ מכל הני טעמים האם יש חיוב לומר שנים מקרא ואחד תרגום ביו"ט, שאם נאמר כדברי הגרא"מ הרוויץ אז פשוט שנוהג גם ביו"ט, אבל לפי טעם הלבוש פשוט שאינו נוהג אלא בשבת, שע"י ש"יעבור על הסדרא" כל שבוע יהיה בקי בתורה, ומה לו להוסיף הקריאה של יו"ט. ולפי הטעם של הערוה"ש יש להסתפק שאם היה חלק מתקנת קריה"ת, יש סברא לומר שגם ביו"ט יש חיוב, אבל עדיין אפשר להסתפק דאולי גם לדבריו עיקר המטרה היא מצד לימוד התורה כמו שהביא לשון התפילה, "ללמוד וללמד", א"כ שוב אין ענין בקריה"ת של יו"ט.

ובספר תרומת הדשן (סימן כג) דן באמת האם יש חיוב "לשלים אדם פרשיות עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום" גם ביום טוב, בפרשיות שקורין בו. וכן מסתפק בשבתות של ארבעה פרשיות, באותן הפרשיות שמוסיפין לקרות. וכתב התרה"ד שהמנהג הוא שלא משלימין, ורצה לדקדק מהא דכתב רש"י שכתב שהפירוש של "ישלים אדם פרשיותיו", היינו של כל שבת ושבת, משמע דווקא מה שקורין בכל שבתות השנה, ודחה דאיכא למימר אורחא דמילתא נקט, וה"ה מה שקורין ביום טוב דלאו כי רוכלא הוא.

אבל רצה להוכיח מהא דכתב בהגהת מיימוני בשם רבינו שמחה, וז"ל אף על פי שעיקר מצוה כל פרשה ופרשה עם הצבור אם לא עשה כן ישלים כולם בשמיני עצרת שבו גומרים, מדקבע היום שבו גומרים הצבור חמשה חומשי תורה בכל שנה, משמע דעיקר

חיוב דאצריכו רבנן להשלים פרשיות עם הצבור, היינו כדי שכל אחד מישראל יקרא לעצמו כל התורה מראש ועד סוף בכל שנה, כמו שעושין הצבור, משו"ה צריך לסיים ממש באותו היום שמסיימין בו הצבור, דאע"פ שלא קרא כל השנה עמהן אחר גמר מצות אזלינן בכוליה דוכתא. וכן דייק מלשון הרמב"ן דכתב וז"ל דאע"פ שכל אדם שומע כל התורה בכל שנה בצבור, חייב לקרותו לעצמו כל שבוע ושבוע סדר של אותו שבת. ולפי"ז כ' בתרה"ד לא צריכין להשלים פרשיות של יום טוב ושל ארבע פרשיות ומוספין אחרים, דהשלימו כל אחת בשבתו.

אבל כתב שכל זה אינו לפי רבינו שמחה שמיירי בשמחת תורה, אבל לפי פירוש רבינו חננאל דלא גרס בההיא דרב ביבי בר אביי בפרשיות דכולה שתא, אלא שגורס להני פרשיות דכלה, פירוש ד' פרשיות של אלול שלא היה לו פנאי להשלים מפני טרדת כלה, פירוש דרשה בהלכות מועד. ולפירושו אין טעם השלמה בשביל שיסיים התורה בכל שנה כדפרש"י, אלא אפשר כדי שיהא רגיל במה שהצבור קורין, וא"כ היה צריך להשלים ג"כ פרשיות של יום טוב ומוספין לפי טעם זה. ומסיק התרה"ד היות והמנהג נתיישב לדעת אינך גאונים, וקרוי בעיני שלא נהגו רבותינו להשלים, אין להשלים ביו"ט. הרי לן להדיא שתולה השאלה הנ"ל בשני הצדדים.

[ב]

המחייבים ואופן קיומה

שומע כעונה

כתב המגן אברהם (סימן רפה ס"ק ח) שאם שמע פעם א' מש"ן, וקרא פעם א' יצא, אבל אין לסמוך לכתחלה על השמיעה כמ"ש סי' נ"ט. ועי' בשערי תשובה (אות ו) שהמח"ב כתב בשם הרדב"ז שאם שמע שנים מקרא ואחד תרגום מאחר, אפילו בלי אונס, יצא ובלבד שיכוין לשמוע מלה במלה.

והוא בשו"ת רדב"ז (חלק ג סימן תכה תתס"ז) שנשאל האם סומא, או חולה בעיניו ואין יכול לקרות, אם הוא מחוייב ללכת אצל אחר שיקרא והוא ישמע שנים מקרא ואחד תרגום, וכן אם אינו יודע לקרות אם פטור מחיוב זה. הרדב"ז ענה לו שברור דשומע כקורא, ומקרא מגילה ותקיעת שופר וקריאת התורה בשבת והשומע תפלה מן החזן כל אלו יוכיחו דשומע כקורא, ולכן אם שמע מלה במלה פשיטא דיצא, אפילו שיהיה השומע חכם גדול, דלא הוי הא דאמר ר' יהושע לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור, עדיף מכל הני דלעיל, דדוקא בק"ש בעינן ושננתם כו' שישננם בפיו, אבל בשאר דברים לא.

אבל בשו"ת מהר"י מברונא (סימן קג) חולק, שע"ש שר' בנדיט שאל את מהר"י וייל ז"ל אם השומע מן הקורא קריאת התורה בבית הכנסת אם יוצא בזה פעם א' ידי מקרא, ושוב לא יצטרך לקרוא שנים מקרא וא' תרגום אלא מקרא פעם א'. והשיב דלא יצא משום דלא קיימא בביהכ"נ רק לשמיעה ולא לקריאה. וכ' מהרי"ב דמסתמא ראייה ידידה מדאמרינן בפ' חזקת הבתים (ב"ב מג, א) דס"ת דלשמיעה קיימא לא מצי מסלק נפשיה.

ועי' בערוך השולחן (אות ג) אחרי שמביא שנחלקו בזה כתב שלענ"ד בעינן דווקא לימוד ולא שמיעה, היינו כמ"ש למעלה שגדר חיוב שנים מקרא ואחד תרגום הוא לקיים לשמוע וללמוד, א"כ קריה"ת מקיים ע"י שמיעתו, ושנים מקרא ואחד תרגום מקיים דווקא בלימודו בעצמו.

[ועי' לקמן שדנו האחרונים בגדר קריה"ת, האם היא חיוב קריאה או שמיעה, ולכאורה נחלקו בזה הרדב"ז ומהר"י ברונא].

היכא שחיסר שבועה

המהרש"ם (שו"ת מהרש"ם חלק א סימן ריג) נשאל על מי שלא השלים פ' שמות עם הציבור ונדחת על פרשה השניה, אם להקדים פרשה של השבוע לפרשה הקודמת, או שיעשה כסדר. עי"ש שהביא דברי שו"ת צמח צדק (סימן קכ"ו) שהאריך בענין הפטרת פינחס שקורין "דברי ירמיה", והיכא שלא נקריט בטעות אם להשלים בפרשת מטות, או לקרות הפטרת מטות שהוא "שמעו". והאריך שם מהא דתדיר ושאינו תדיר כדין תפלה, אבל כתב שכיון שהם סמוכין זה לזה ואין ביניהם הפסק יש להתחיל דברי ירמיה ויקרא כאחת עם שמעו כדי שלא יקראם שלא כסדר. ולפי"ז אם זכר בשבת שניה, אז יתחיל פרשה הקודמת ויקרא כסדרן, שזה עדיף על מעלת תדיר, אבל אם אחר כמה שבועות ישלים אז יקרא קודם פרשת השבוע כדין תדיר ושאינו תדיר.

אין מוקדם ומאוחר

אבל העיר המהרש"ם הרי קיימא לן דבתרי ענינים אין מוקדם ומאוחר בתורה, אם כן מאן יימר דהכי הוא כסדרן, וכבר תמה בשו"ת משיבת נפש (להגרא"ל צונז ח"ב סימן ב) בהא דפרשיות שבתפלין שלא כסדרן פסול, דהא אין מוקדם ומאוחר בתורה ע"ש. אבל י"ל דכיון דפסול שלא כסדרן הוא מן התורה כמ"ש במשבצות זהב (או"ח רס"ו ל"ב), ודלא כמ"ש במש"ז (רס"ו סד) אם כן נהי דאין מוקדם ומאוחר בתורה, מכל מקום מספיקא שמא פרשיות אלו נאמרו כראוי לכן לא יצא. אבל הכא דיש לפנינו מעלת תדיר, אלא דאיכא כנגדה מעלת קריאה כסדר, אם כן כיון דאין מוקדם ומאוחר, שוב אי אפשר לדחות מספק מעלת תדיר. ולפי"ז חידש דלמ"ש בהגהת רב בצלאל רנגשבורג (יבמות ד, א) בשם ראב"ן (סימן ל"ד) דבמשנה תורה יש מוקדם ומאוחר גס בתרי עניני, אם כן בחומש דברים שוב יהיה הדין שיקרא פ' הקודמת גם היכא דמשלים אחר כמה שבועות, מה שאין כן בד' חומשים הקודמים.

אבל יש לתמוה על כל דבריו, שלכאורה כל הדיון של "אין מוקדם ומאוחר", אינו האם יש טעות בכתיבת התורה, והמאוחר מקומו קודם וכן להיפך, אלא לגבי מה קרה ראשון, האם היה כסדר איך שכתוב בתורה, או שיתכן שמה שכתוב מאוחר קרה לפני, או לגבי מתי נצטווה, אבל אין ספק שהתורה ניתנה בדיוק איך שיש לנו אותה, א"כ בוודאי הוי כסדרן, ואין צד שיקדים המאוחר דאולי הוא באמת המוקדם.

תדיר וחביבה מצוה בשעתה

אמנם כתב המהרש"ם שהיכא דאיכא חובת היום ותשלומין, מבואר בט"ז (או"ח סימן ק"ח) דבכה"ג גם דיעבד לא יצא אם הקדים התשלומין, (עי"ש שמשו"ה חייב להתפלל תפילת החובה לפני שמתפלל תפילת התשלומין) ומעלת תדיר אינו אלא דין לכתחילה, אם כן גם לגבי שנים מקרא פשיטא דיש להקדים חובת היום להתשלומין, שאפילו אם נאמר שלקרות כסדרן עדיף נגד תדיר, אבל לא נגד המעלה של חביבה מצוה בשעתה.

שיטת הראב"ן

ונראה דיש להוכיח שיוצא ע"י שומע כעונה מהראב"ן. דהנה בעיקר חיוב שנים מקרא ואחד תרגום יש לו להראב"ן (הובא דבריו בהגהות מיימוניות הנ"ל) שיטה מיוחדת, והוא דמירי ביחיד הדר בכרך שאין לו י' לקרות בתורה, דצריך לכון השעה שהציבור קורין בביהכ"נ, ויקרא גם הוא ביחיד ב' מקרא כנגד ב' שקורים בביהכ"נ ואחד תרגום כנגד המתרגם. דאם כמו שפירשו רבותינו דבקריאת הפרשה בבקר איירי כאשר אנו רגילים, לימא לעולם יקרא פרשה, עם הציבור למה לי, ועוד שנים מקרא ואחד תרגום למה, **הלא ישמע בבית הכנסת ויצא ידי חובתו**, ואף על פי כן מנהגנו מנהג גמור ויפה דדילמא לא יכוין דעתו בבית הכנסת לכל הפרשה ויצא בקריאתו שקרא כבר ע"כ. הרי לן להדיא שיכול לצאת ע"י שמיעה מהש"ן.

ועי' בהגהות מיימוני שתמה עליו מהא דאיתא במדרש ג' דברים צוה רבי את בניו, (ואחד מהם הוא שיקפידו על שנים מקרא ואחד תרגום, ומסתמא רבי בכל ענין צוה ולא על דעת רק כשיהיו ביחיד בלא י', ועוד מהא דרב ביבי בר אבבי דסבר לאשלומינהו לכולהו במעלי יומי דכפורי, ומסתמא בציבור הוה, וכ"ש לפירוש ר"ח שפירש לכל פרשה דכלה, פירוש ד' פרשיות של אלול מפני טרדת הדרשה, וא"כ היו שם רבים ואפילו הכי לא נפטר מלהשלים פרשיות.

חולה בשנים מקרא ואחד תרגום

עוד כתב שם הרדב"ז שלענין החולה רואה אני שהוא פטור לגמרי, **ולא יהא אלא מצטער שהוא פטור מן הסוכה**. דברי הרדב"ז אלו לכאורה תמוהים שלכאורה הטעם שחולה פטור מן הסוכה, משום דהוא מצטער, ומצטער פטור מן הסוכה, אבל א"כ כבר כתבו בתוספות (סוכה כו, א), שמצטער דפטור מן הסוכה, היינו מ"תשבו כעין תדורו", דאין אדם דר במקום שמצטער. וכן הוא להדיא במאירי (סוכה כה, א) וז"ל וטעם כולם תשבו כעין תדורו, והרי אין מטריחין לאדם בהיותו בחליו לעמוד במקום שמזיק לו. א"כ פשוט שאין זה אלא פטור בסוכה ולא בשאר מצוות.

מי שאינו יודע לקרא

ולענין מי שאינו יודע לקרות האם חייב לשמוע שנים מקרא ואחד תרגום, כתב הרדב"ז **דקם ליה בדרכה מיניה**, שהרי הוא עובר על ולמדתם אותם, שהוא חייב מן התורה ללמוד תורה ואינו לומד, ועד שהוא הולך לשמוע ילך ללמוד. ועוד מה יועיל שמיעת התורה אם הוא אינו מבין מה שהוא שומע, דדוקא במקרא מגלה התירו אף על פי שאינו מבין, מידי דהוה אחשתרנים בני הרמכים אבל בעלמא לא. וזה דלא כמ"ש המ"א לחלק בין תורה שבכתב שיוצא אע"פ שאינו מבין, לתורה שבע"פ שאם אינו מבין אז אינו כלום.

חיוב סומא בשנים מקרא ואחד תרגום ובקריאת התורה

הרדב"ז (שם) ממשיך, שלפום ריהטא לגבי עיקר הנידון האם סומא חייב בשנים מקרא ואחד תרגום תליא במחלוקת, למ"ד פטור מכל מצות האמורות בתורה פטור גם מזה, ולמ"ד חייב חייב גם בזו. אבל עי"ש שרצה לחדש דאפילו למ"ד סומא חייב במצות פטור מחיוב זה, דכיון דדברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה, וסומא אי אפשר לו בכתב דהא אינו רואה, ואף על גב דהכא אפשר ע"י שמיעה, לא מצינו דבר שיהיה פטור ע"י עצמו משום דלא שייך ויתחייב ע"י אחרים. וראיה מהא דרב ששת הוה מהדר אפיה וגריס בשעה

שהיו קורין בתורה, ואיכא מ"ד משום דרב ששת סגי נהור הוה, ולא היה חייב בשמיעת התורה, ומש"ה מהדר אפיה וגריס.

[ג]

גדר חיוב קריאת התורה

קריה"ת חיוב קריאה או שמיעה

והנה לגבי חיוב קריאת התורה נסתפקו רבותינו האחרונים אי הוי חובת קריאה מתוך הספר, או חובת שמיעה גרידא. ונראה שמכל אלו שהבאנו שס"ל שאפשר לצאת ידי חובת שנים מקרא ואחד תרגום בשמיעה, מוכח שהחיוב הוא קריאה, אלא שיוצא מהש"ץ מדין שומע כעונה, דאם נאמר שאינו אלא חיוב שמיעה, א"כ אין הש"ץ מכוון להוציאו ואיך יוצא ידי חובתו.

ראיה מהרדב"ז

והנה מזה שהבין הרדב"ז שרב ששת היה פטור מקריאת התורה, משום שהיה סומא ואינו יכול לקרא בעצמו, מוכיח בספר ציונים לתורה להגר"י ענגיל (כלל ט) שחיוב קריה"ת הוא בקריאה ולא בשמיעה, דאי נימא דס"ל לרדב"ז דחיוב קריה"ת הוא השמיעה לבד, א"כ מה בכך שסומא א"א לו לקרא לבד, הלא לגבי שמיעה הוא כמו כל אדם, אלא ע"כ דהוא חיוב בקריאה, וכיון דלא יכול לקרוא פטור גם מלשמוע. עוד מוכח ממה שכתב הרדב"ז להוכיח הדין של שומע כקורא, מעיקר תקנת קריאת התורה.

שלא ילכו ג' ימים בלי תורה

אבל עי"ש שהגר"י ענגיל רצה להביא ראיה שחיוב קריה"ת הוא בשמיעה ולא בקריאה, מהא דמבואר בבבא קמא (פב,א) דעיקר התקנה היה דאחר שהלכו ג' ימים במדבר בלא תורה וכו', עמדו נביאים שביניהם ותיקנו להם שיהיו קורין וכו' ע"ש. נראה מזה דעיקר מצות קריאת התורה היא לקיים מצות תלמוד תורה, וא"כ מוכח דהמצוה היא השמיעה לבד, דלענין מצות לימוד תורה ודאי דעיקר המצוה היא הידיעה וההבנה לבד, וכמבואר בביאורי הגר"א לאו"ח (סי' מז) שתמה על דברי המחבר דהמהרהר בדברי תורה אין צריך לברך, ותמה דהא כתיב והגית בו וכו', והגיון הוא בלב כמ"ש "והגיון לבי לפניך". ואמנם בעירובין פרק כיצד מעברין, הגדילו חז"ל מעלת הדיבור בתורה לתועלת הזכרון, אבל עכ"פ לענין התקנה שלא יהו ג' ימים בלא תורה, ודאי דלזה די בשמיעה וידיעת דברי התורה ששומע.

וכן כתב מהר"י ברונא וז"ל דלא קיימא בביהכ"נ רק לשמיעה ולא לקריאה.

סומא לעלות לתורה

נחלקו הראשונים והאחרונים האם סומא יכול לעלות לתורה לקבל "עלייה". הבית יוסף (אורח חיים סימן קמא) מביא בשם ספר האשכול (ח"ב עמ' 69) דהא דתנן בפרק הקורא את המגילה עומד, דסומא אינו קורא בתורה, היינו לומר דאינו קורא על פה, אבל אוקומי אינש אחרינא שפותח ורואה והסומא מברך ועומד בצדו שפיר דמי, ור"ל דע"י שיש איניש

אחרינא עמו, יוצא מטעם שומע כעונה. וכן הביא בשם ספר אגודה דסומא כהן קורא בתורה, אבל מסיים שאין לסמוך על דבריהם נגד כל הני רבוותא. אבל הט"ז (סי' קמא, ג) הכריע כדעת האגודה והנמו"י שסומא יכול לעלות לתורה משום דשומע כעונה, ובשאלת יעב"ץ (סי' פה) הקשה עליו, דמה יתן ומה יוסיף אם יהא דינו כעונה, הלא אינו אלא עונה בעל פה, ויעו"ש בדבריו דכתב דבשלמא באיניש דעלמא, שמקבל עליה לתורה, שפיר יכול לצאת בקריאת הבעל קורא מדין שומע כעונה, שהרי הוא שפיר רואה בפנים הספר, ובצירוף מה ששומע מפי הקורא דהוי כעונה, נחשב כקורא מתוך הספר, אבל סומא שאינו רואה מתוך הספר, א"כ ע"י שומע כעונה אינו אלא כקורא בע"פ, דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בעל פה. ע"ש שהקשה דאם אפשר לצאת ע"י שומע כעונה בלי שמסתכל בפנים, א"כ צריך העולה לגשת לס"ת כדי לקבל העלייה, יכול הוא לישאר במקומו וישמע הקריאה מהש"ץ.

גדר שומע כעונה

ולפום ריהטא נראה דמחלוקת הט"ז ויעב"ץ תלוי בגדר דין שומע כעונה, שכידוע נחלקו הבית הלוי והחזו"א בעקיר גדרה, שלפי הבית הלוי הדין הוא שהשמיעה גופא היא אופן מאופני הדיבור, ומטעם זה העלה שבברכת כהנים שנאמר בה דין מיוחד לאומרו בקול רם לא יועיל על זה שומע כעונה, כי הרי אין לנו קול רם בדיבור שע"י שמיעה. אבל לדעת החזו"א (או"ח סי' כט) גדרו הוא שדיבור המשמיע משתתף ביחד עם שמיעת השומע ודיינאן כאילו יש לו לשומע את הדיבור של המשמיע, וממילא יועיל שומע כעונה אף בברכת כהנים. וי"ל א"כ דסברת השאלת יעב"ץ נכון לפי הבנת בית הלוי, דכמו שלא מקיימין הדין של קול רם, כך לא מקיימין הדין של מתוך הכתב, אך לפי הבנת החזו"א, דכל מה שעושה המשמיע הוי כאילו גם השומע עושה, שהוא מצטרף ע"י שמיעתו, א"כ ע"י שומע כעונה הוי כאילו השומע קורא ממש מתוך הכתב. וגם מדברי הרדב"ז מבואר שסומא יכול לצאת ע"י שמיעה, אע"פ שאינו יכול לקרא לעצמו משום דהוי דברים שבכתב, אלא שלא חייבו אותו, הרי לן א"כ שבשומע כעונה אין החסרון שאינו מתוך הכתב. אבל יש להעיר, דבדברי השאלת יעב"ץ חזינן דבר מחודש, דשייך לצרף וליחס את ראייתו של האדם (תוך הספר) עם שמיעתו (דאיכא בה דין אמירה מצד שומע כעונה) אהדדי, ולהחשיבו ע"י זה כקורא מתוך הספר, אע"פ שלכאורה איזו התיחסות יש בין אמירה זו לראייה שלו תוך הספר ודבר זה צ"ע ובירור.